

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

Kİ TETSE • כִּי תֵתֶסֶ

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ל"צ) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

COVENANT & CONVERSATION ÖZET

Nefret Duygusunu Salıvermek

• Bu özet, Rabbi Sacks'ın 2012 yılında yazmış olduğu makaleden uyarlanmıştır. Makaleye [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Ki Tetse peraşasında, içerdiği mesajlar açısından çok önemli bir pasuk vardır. Uzun bir *mitsvalar* listesinin (bunlar arasında miras, asi oğul, boğalar, evlilik ihlalleri ve kaçan köleler sayılabilir) ortasında yer aldığı için gözden kaçırılması kolay bir pasuktur bu. İşte tam orada, hiçbir giriş veya vurgu yapmaksızın, Moşe insani sezgilere öylesine aykırı bir emir verir ki, sözleri yanlış duymadığımızdan emin olmak için onu iki kez okuma gereği hissederiz:

Bir Mısırlıdan nefret etme, zira ülkesinde bir yabancı olmuştun (Devarim 23:8).

Bu ne anlama geliyor olabilir? Bene Yisrael'in tarihini hatırlayın: Mısırlılar onları köleleştirmişler, "hayatlarını acılaştırmışlar" ve Bene Yisrael'e mensup her erkek bebeği nehre atarak bir soykırım girişiminde bulunmuşlardı. Çöldeki 40 yıllık yolculuk, Mısırlıların elinde zulüm ve eziyet dolu bir hayattan ümitsizce kaçma isteğiyle başlamıştı. Ama işte, Moşe, halka Mısırlılardan nefret etmemelerini söylemektedir. Moşe onların, köle olarak geçirdikleri dönemi unutmalarını istiyor değildir – aksine, bunu her yıl Pesah'ta tekrar anlatmamız üzerinde ısrar etmektedir. Ne var ki, hatırlamak, nefret etmekle aynı şey değildir.

Moşe'nin mesajı şudur: Özgür olmak için nefret duygusunu salıvermelisiniz. Eğer Bene Yisrael Mısırlılara yönelik kızgınlıklarına sıkıca tutunmaya devam etselerdi, fiziksel olarak değil, ama zihinsel olarak hâlâ köle kalırlardı. Ve şimdi, Bene Yisrael Yarden Nehri'nin kıyılarında durmakta, Vaat Edilmiş Topraklara girmek ve kendi toplumlarını tesis etmek üzere iken bunu anlamaları gerekmektedir, çünkü **özgür bir toplumu nefret temeli üzerinde yaratamazsınız.**

Geçmişle yaşamalısınız, demektedir Moşe, ama geçmişte yaşamamalısınız. Çektiğimiz acıların anısı, bizi başkalarına zulmetmeye değil, bizim çektiklerimizi başka kimsenin çekmemesi için elimizden geleni yapmaya sevk etmelidir.

Tora'nın etiği, hafızayı ahlaki bir güce dönüştürür. Bizler, nefrete sıkı sıkı tutunmak için değil, tarihin tekerrürünü önlemek için "hatırlarız". Moşe işte bu nedenle ısrar etmektedir: Bir Mısırlıdan nefret etme.

Mısır'dan Çıkış'taki kafa karıştırıcı bir ayrıntıyı da ancak bu bakışla anlayabiliriz. Tanrı, Moşe'ye, halkın, Mısır'dan çıktığı zaman, Mısırlı komşularından altın, gümüş ve giysiler istemesi gerektiğini söylemiştir (Şemot 3:21-22). Neden? Yağma Tora'nın kınadığı bir şeydir. Öyleyse burada neden emredilmiştir?

Bunun cevabı daha ileride gördüğümüz bir kanundan anlaşılmaktadır: Bir köle yedi yıllık hizmetinin sonunda serbest kaldığı zaman, onu boş elle göndermemek gerekir. "Kırgınlıkla ayrılmaması için" ona armağanlar verilmelidir (Devarim 15:12-15). Kölelik insanda bir yara izi bırakır. Belli bir tanıma ve takdir eylemi olmazsa, serbest bırakılan köle, öfkenin esiri olarak kalır. Armağanlar sembolik bir kapanışı temsil eder – evet; bu tam bir adalet değildir, zira bu mümkün değildir; ama yine de özgürlüğün başlayabilmesi için nefret duygularını salıvermenin bir yoludur.

Aynısı Mısır'dan Çıkış konusunda da geçerlidir. Tanrı, Bene Yisrael'in, ağızlarında acı bir tatla değil, onurlu bir şekilde, küçük bir onarıcı adalet duygusuyla ayrılmalarını istemiştir. Evet, Mısırlılar onları köleleştirmişti, ancak Bene Yisrael nefretlerini geleceğe taşıyamazlardı. Sadece köle olmanın acısını hatırlamaları gerekiyordu, efendilerine duydukları öfkeyi değil. Nefret ve özgürlük bir arada var olamaz. Özgür bir halk nefretten kurtulmalıdır, yoksa asla özgür olamaz. Zulümsüz bir toplum inşa etmek için geçmişin zincirlerini kırmanız ve acıyı daha iyi bir gelecek için kararlılığa dönüştürmeniz gerekir.

Özgürlük, nefretin terk edilmesini ve sorumluluğun kabul edilmesini gerektirir. Moşe'nin Vaat Edilmiş Topraklara girmeye hazırlanan halka verdiği mesaj buydu: **Özgür bir toplum, ancak özgürlüğün sorumluluğunu kabul eden, kendilerini edilgen nesneler olarak görmeyi reddeden, kendilerini başkalarına yönelik nefretle değil, Tanrı sevgisiyle tanımlayan insanlar tarafından inşa edilebilir.** Moşe, "Bir Mısırlıdan nefret etme, zira ülkesinde bir yabancı olmuştun" demiştir. Yani: **Özgür olmak için nefret duygusunu salıvermelisiniz.**

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Nefrete tutunmak insanların fiziksel özgürlüklerini elde ettikten sonra bile köle olarak kalmalarına nasıl yol açar?
2. Kişisel acı veya adaletsizlik deneyimleri, başkalarına yönelik şefkate dönüştürülebilir mi?
3. Amalek'i hatırlama emri, Mısırlılardan nefret etmeme emrinden hangi bakımdan farklıdır?

PERAŞA ÜZERİNE

YAZAN: SARA LAMM

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİLERİNDEN
ESİNLENİLMİŞTİR

Kısaca Peraşa

Ki Tetse 74 *mitsva* içerir; bu özelliğiyle, tüm *peraşalar* içinde en yüksek sayıda *mitsva* bu *peraşadadır*. Bunlar içinde aile yaşamı, adalet, savaş, gündelik tutum ve davranışlara dair kanunlar yer alır. Ayrıca esir kadınlara nasıl davranılacağı, *behor* oğulların mirastaki hakları, asi bir oğulla ilgili kanun, cenaze uygulamaları, kayıp eşyaların iadesi ve kişinin çatısının etrafını korkulukla çevirme yükümlülüğü de

peramızdaki kanunlar arasındadır. Başka kanunlar arasında evlilik, boşanma ve *halitsa*, işçilerin ücretlerini vaktinde ödemek, hayvanlara iyi davranmak ve borç karşılığında faiz almamak sayılabilir. Bunların yanında Tanrı, kimlerin evlilik kısıtlamasına tabi olduğunu belirtir, çeşitli cezaları özetler ve iş ilişkilerinde dürüstlük talep eder. Ki Tetse, Mısır'dan Çıkış'ın ardından Amalek'in halka saldırmasını hatırlama *mitsvası*yla sona erer.

RABİ SACKS'IN FELSEFESİ

Derinlere Dalmak

Tora devamlı olarak bize bir hatırlatmada bulunur: “Siz Mısır’da köleydiniz.” Fakat hiçbir zaman bunun amacı intikam için haklı bir gerekçe sunmak değildir. Bu hatırlatma daha ziyade adalet ve şefkate temel teşkil etmeyi amaçlar: köleliği sınırlayın, köleleri yedi yıllık çalışma süresinin sonunda serbest bırakın, herkese Şabat günü dinlenme fırsatı verin, bereketinizi fakirlerle paylaşın, tarlanızda aç insanlar için tahıl bırakın.

Gerçek özgürlük, nefrete tutunulduğu sürece mümkün değildir.

Ki Tetse’de verilen, asırlar boyu kölelik ve gaddarlığa rağmen Mısırlılardan nefret etmeme emri, özgürlüğün fiziksel kaçıştan daha fazlası olduğunu öğretir. Özgürlük; kızgınlık ve öfkenin bağlarından da kurtulmayı gerektirir. Geçmişe dair, intikamı değil, şefkati şekillendirmelidir. Bene Yisrael’e, köleliğin acılarını hatırlarında tutmaları emrinin verilme amacı, Mısır’ın zulmünü tekrarlamayan, savunmasızların korunduğu ve diğer insanlara onurlu bir şekilde davranıldığı adil bir toplum inşa etmeleriydi. Mısır’dan ayrılırken onlardan bir ayrılık armağanı talep edilmesi bile, kölelik döneminin psikolojik açıdan da kapatılması ihtiyacını yansıtmaktaydı. Bu şekilde eski köleler, ağızlarında acı bir tat olmaksızın özgürlüğe doğru yürüyebileceklerdi. Nefret insanları geçmişe zincirler. Özgürlük ise, sorumluluğu, Tanrı sevgisini ve düşmanlığın prangaları olmadan geleceği tanımlama cesaretini talep eder.

Peraşa Aktivitesi

Rol Değişimi

İki kişi seçin. Bunlar ideal olarak, bir ebeveyn ile çocuğu ya da ailede/grupta zıt rollere sahip iki kişi olsun. Rollerini değiştirin ve herkesin bildiği kısa ve komik bir senaryoda “diğerini” canlandırın. Örneğin işe/okula gidiş, uyku vakti (“lütfeñ bir hikâye daha anlat!”), ödev zamanı veya temizlik ve etrafı düzenleme. Senaryoyu kısa tutun. Sonra yeni bir çiftin denemesine izin verin. Eğlence, gündelik anları tersine çevirmekten ve kendinizi diğer rolde nasıl hissettiğinizi görmekten gelecektir.

HER YAŞ İÇİN BİR HİKÂYE

Kapı Çalınıyor

Bir zamanlar çok, ama çok fakir bir ortamda büyüyen bir çocuk varmış. Sahip olduğu tek ayakkabı çifti incelmış ve sonra tamamen parçalanmıştı. Bu yüzden sokaklarda yalınayak dolaşıyordu. O dönemde çocuk, çaresizlik içinde, yardım istemek için birçok kapıyı çalmıştı. Bazıları ona yiyecek veya bozuk para teklif ederken, bazıları onu geri çeviriyor veya kapıyı açmayı bile reddediyordu. Üzerine bir utanç duygusu çökmüştü ve kendi kendine, bir gün zenginlerden de zengin olacağına ve o zaman asla geriye bakmayacağına dair söz vermişti.

Yıllar geçti; çocuk büyüdü, gayretli çalışma ve bereket sayesinde gerçekten de zengin oldu. Daha lüks bir yaşam tarzına alıştıkça hafızasındaki eski izler yavaş yavaş siliniyordu. Artık başkaları onun güzel meşe kapısını çalıp yardım istemeye geliyordu. Dilencilerden yorgun yolculara, Şabat için hiçbir şeyi olmayan ailelere kadar her türden insan yardım için ona başvuruyordu. Ama genç adam onlardan rahatsız oluyordu. Bu zengin ve talihli adam, çocukluğundaki o iç sızlatan açlık hissini ve yüzüne çarpılan kapıların sesini neredeyse tamamen unutmuştu. “Kazandıklarımı neden başkalarıyla paylaşayım ki?” diye düşünüyordu. Bir gün hahamına sordu: “Servetimi kazanmak için çok çalıştım. İnsanları evlerinde rahatsız etmek yerine onlar da aynısını yapmalı, öyle değil mi?” Hahamın başını sallayıp söylediklerini onaylamasını bekliyordu. Ama hahamın sözleri onu şaşırttı.

“Dostum, başkalarının kapılarını sana açmasına ihtiyaç duyduğun zamanları hatırlıyor musun? O hissi anımsamaya çalış ve ihtiyaç sahiplerine karşı katı yürekli olmamaya özen göster.” Birdenbire, genç adamın uzun süredir kilit altında tuttuğu eski anılar beynine hücum etti ve ağlamaya başladı. İnsanların hayatlarını iyi yönde değiştirebileceği birçok altın fırsatı kaçırdığını fark etmişti.

O gece kapısını ardına kadar açtı ve ihtiyacı olan herkese yardım teklifinde bulundu. Şükürler olsun ki, ihtiyaç sahipleri geldiler. O zamandan itibaren genç adam, kapı her çalındığında cevap verdi. Önce gelenin derdini dinliyor, sonra da ihtiyaç duyduğu şeyleri ona veriyordu. Öğrendiği gerçek şuydu: zenginlik, içimizde tuttuğumuz değil, dışarı akmasına izin verdiğimiz şeydir.

- Sizce, içinde bulunduğumuz koşullar iyi yönde değiştiğinde eski yaşantılarımızı unutmamız neden bu kadar kolay oluyor?

AFTARA ÜZERİNE

YAZAN: RABİ BARRY KLEINBERG

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİLERİNDEN
ESİNLENİLMİŞTİR

AFTARA ÖZETİ

Kısaca Aftara

Yeşayau 54:1-10

Aftaramız, kısır ve terk edilmiş bir kadın olarak tasvir edilen Tsiyon'un yenilenmesi ve ona gösterilecek Tanrısal şefkat hakkında güçlü bir mesaj sunar.

Tanrı ona neşelenmesi çağrısında bulunarak, yakında evli bir kadından daha çok çocuğu olacağını ilan eder. Bu da Yisrael'in sürgün sonrasında yenilenmesini ve gelişmesini simgelemektedir. Tsiyon'a,

çadırlarını genişletmesi söylenir, çünkü evlatları çok geniş bir alana yayılacak ve diğer ulusların mirasını alacaklardır. Bir zamanlar utandırılmış ve terk edilmiş olsa da, Tsiyon artık aşağılamaya maruz kalmayacaktır. Tanrı, tıpkı bir kocanın, terk ettiği eşiyle yeniden bir araya gelmesi gibi, onu ebedi bir sevgiyle geri alacağına söz verir. Tsiyon öfke sonucunda kısa bir süreliğine terk edilmiş olsa da, Tanrı'nın sarsılmaz sevgisi ve barış antlaşması asla geçerliliğini yitirmeyecektir. Bu bölüm, Tanrı'nın sadakatini, Noah'ın günlerine benzetmekte, tıpkı suların yeryüzünü bir daha asla tamamen kaplamayacak olması gibi, Tanrı'nın merhametinin de kalıcı olacağı konusunda güvence vermektedir. *Aftara*, yenilenen Yisrael halkına yönelik bozulmaz Tanrısal taahhüt ve şefkatin bir ilanı niteliğindedir.

Fikriniz Nedir?

1. Kısır kadın ile sürgündeki Yahudi halkı arasındaki bağlantı nedir?
2. Tanrı, geleceğe dair bir umut vaadi olarak neden çok çocuk sözü vermektedir?

TANAH'TAN BAĞLANTILAR

Peraşa ve Aftara Arasındaki İlişki

Peraşa ile *aftara* arasındaki çarpıcı bağlantılardan birine otoriteler işaret etmişlerdir. Ki Tetse *peraşası*, kadınlarla ilgili birçok kanunun ayrıntılarını verir. Bunlar arasında iki karısı olan ve birini diğerinden daha çok seven bir adamın durumu (Devarim 21:15), bir geline yöneltilen suçlamalar (Devarim 22:13-21) ve *yibum* adı verilen, çocuksuz ölen bir adamın kardeşinin, dul kalan kadınla evliliği (Devarim 25:5-10) sayılabilir.

Aftarada Peygamber Yeşayau, Tanrı ile Bene Yisrael arasındaki kutsal sevgi ilişkisini tasvir etmek için evlilik metaforuna başvurmuştur. Issız kalan Yerusalayim, terk edilmiş bir kadına benzetilmektedir. Ancak sürgündekiler geri döndükleri zaman, Yerusalayim bu kez, kocası ve çocuklarıyla tekrar bir araya gelen ve bu yeniden birleşmenin sevgi ve neşesiyle, acı dolu geçmiş unutan bir eş gibidir (Yeşayau 54:1 ve 54:4).

Benzer şekilde, Yahudi halkı ve Tanrı arasındaki ilişki ile bir karı-koca arasındaki ilişki arasında kurulan paralellik *aftarada* görülebilmektedir (Yeşayau 54:5): “Çünkü Yaradanın kocandır.” Aynı terim *peraşada* da kullanılmaktadır (Devarim 24:1): “Bir adam bir kadını [eş olarak] alıp onun kocası olduğunda...”

Rabi Sacks bu metaforu açarak şöyle yazmıştı: “**Evlilik, yalnızca birlikte yaşamak olmadığı gibi, karşılıklı olarak faydalı amaçlar için oluşturulmuş geçici bir ortaklık da değildir. Evliliği yalnızca böyle bir şey olarak görüyorsak Tanrı bizi korusun. Aslında evlilik, kişinin kendi ‘ben’inin, başka birinin ‘sen’iyle buluşarak, bizi, kendi başımıza olabileceğimizden daha büyük, daha geniş, daha cömert ve daha nazik hale dönüştürdüğü noktadır. En iyi halindeki bir evlilikte, insanlığın en iyi halini görürsünüz ve sevgi dolu bir yuvada neredeyse İlahi Mevcudiyet’e dokunabilirsiniz.**”

- Bazı dualarımızda Tanrı ile aramızdaki ilişkiyi, bir Ebeveynin, çocuğuyla olan ilişkisiyle bağdaştırırız (‘Avinu’ - Babamız). Bu iki farklı metafor Tanrı’yla olan ilişkimizin farklı yönlerini ne şekilde tarif eder?

NEVIİM KİTAPLARI BAĞLAMI

Rabi Sacks'tan *Sevgi* Üzerine

Bu haftaki *perasha*da yer alan *mitsvalar* üzerinde düşünürken, Rabi Sacks, bir kişiyi başka birinden daha çok sevmekle, örneğin bir çocuğa diğerine göre daha çok sevgi göstermekle ortaya çıkan kayırmacılığın potansiyel tehlikeleri üzerinde durmuş ve şöyle yazmıştı: “*Sevgi, duyguların en yükseğidir. Tanrı'yı tüm kalbimizle, canımızla ve kuvvetimizle sevmemiz emredilmiştir. Ancak sevgi aynı zamanda, ailevi bağlamda, tehlikeyle de yüklüdür. Sevgi Yaakov'un hayatını tekrar tekrar mahvetmiştir: Esav'la olan ilişkisinde (Yitshak Esav'ı severdi, Rivka Yaakov'u severdi), Lea ve Rahel ile olan ilişkisinde ve Yosef ile kardeşleri arasındaki ilişkide. Sevgi, sevinç getirir. Ama aynı zamanda gözyaşı da getirir. Bazı insanları birbirine yaklaştırır, ama başkalarının, kendilerini uzaklaştırmış, reddedilmiş hissetmelerine yol açar.*

“Bu nedenle, Tora, bu emirde şöyle demektedir: Sevginin sürtüşme nedeni haline gelme olasılığının bulunduğu durumlarda, sevgi, adaletin ardında ikinci planda kalmalıdır. Sevgi taraflıdır; adalet tarafsızdır. Sevgi belirli birine yöneliktir; adalet herkes içindir. Sevgi kişisel tatmini getirir; adalet ise sosyal düzeni sağlar.”

Haftanın Alıntısı

“Yahudilik, sevgiyi – Tanrı'ya, akrana ve yabancıya yönelik sevgiyi – dini yaşamın kalbine yerleştirmekle, ama aynı zamanda, adalet olmadığı takdirde sevginin bizi kurtarmayacağı, hatta mahvımıza bile yol açabileceği gerçeğini tanımakla doğru yapmıştır.”

*Does Love Conquer All? [Sevgi Her Şeyi Fetheder mi?], Ki Tetse,
Covenant & Conversation, Yahudiliğin Hayat Değiştiren Fikirleri*

Biraz Daha Düşünelim

Bir ekibin lideri veya bir şirketin patronu olsaydınız, bir kişiyi diğerlerine göre ayrıcalık tanımamaya nasıl dikkat ederdiniz?

The Rabbi Sacks Legacy, Rabi Lord Jonathan Sacks'ın bir Tora öğretmeni, bir liderler lideri ve ahlaki bir ses olarak zaman üstü ve evrensel hikmetini devam ettirmektedir.

Rabi Sacks'ın birçok yazısını, yayınlarını ve konuşmalarını keşfetmek veya Legacy'nin çalışmalarını desteklemek için www.RabbiSacks.org adresini ziyaret edin ve The Rabbi Sacks Legacy'yi sosyal medyada takip edin: [@RabbiSacks](https://www.instagram.com/RabbiSacks).

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.

"R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - Rabi Sacks